

Preek gehouden op 3 maart 2024
in de Westerkerk Amsterdam
door ds. Ruurd van der Weg

'LAAN DER VERWONDERING AFGESLOTEN'

Ik neem u even mee van de stad naar het platteland, naar het Groene Hart, naar het plaatsje Nieuwveen. Vorig najaar heeft daar maandenlang een geel bord gestaan met grote zwarte letters. Op dat bord stond een zeer verontrustende tekst: LAAN DER VERWONDERING AFGESLOTEN. Ja, ik weet wel dat daar vroeger een boerderij stond die zo heette: 'De verwondering'. De nieuwbouwwijk die nu op die plek is verrezen is naar die boerderij genoemd.

Maar toen ik er langs reed schrok ik toch. Laan der verwondering afgesloten. Hoe moet het nu verder? Waar moeten we heen als er geen verwondering meer mogelijk is? Hoe moet het met ons wanneer mensen zich niet meer verwonderen, zich niet meer kunnen verwonderen, omdat de laan, de weg daar naar toe afgesloten is, geblokkeerd wordt? Door sleur en routine, door geijkte patronen en vastgeroeste ideeën, zodat alles loopt zoals het altijd al ging, geen verrassingen, precies zoals verwacht, en dus eigenlijk: minder dan verwacht, dodelijk saai. Niemand die ooit nog zegt: 'Hé, kijk daar eens, wat mooi, wat wonderlijk'.

Maar ook afgesloten door teleurstelling over verloren gegane idealen over een betere wereld. Ik heb het gevoel dat wij momenteel in talloze opzichten leven in een tijd van afnemend licht, een tijd waarin de duisternis het licht dreigt te overmeesteren. Deze dagen moest ik er ineens aan denken, aan dat wereldwijde, oecumenische conciliair proces voor gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping, in de jaren 1983 -1993, dertig, veertig jaar geleden. Velen hebben daar toen enthousiast en met grote betrokkenheid en inzet aan meegedaan, ikzelf inclusief. Heeft het eigenlijk wel zin gehad allemaal? Heeft het wel wat opgeleverd? Die vragen bekropen mij en maakten mij moedeloos. Anno 2024 lijkt het er met die gerechtigheid, vrede en heelheid beroerder voor te staan dan ooit.

Bij ons thuis werd vaak gezegd: 'Erger u niet, verwonder u slechts'. Herkent u dat? Het valt mij de laatste tijd niet mee, om mij niet te ergeren. Ergernis over onrecht, wreedheid, domheid. Over de macht van

een vastgoedeigenaar die het niks kan schelen dat een speelgoedwinkel, een bloemenzaak en een boekhandel de veel te hoge huur niet meer kunnen betalen en moeten wijken voor de zoveelste supermarkt – ik spreek uit de eerste hand, want ik werk namelijk in die boekwinkel. Ergernis over het bloedvergieten in Gaza – en waartoe? Ergernis over die ploert van een Poetin die Oekraïne maar blijft schenden. Ergernis over de opmars van Trump, alsof er niks gebeurd is. Ergernis over ons eigen Nederland waar de formatie zich voortsleept omdat mensen om de hete brij heen draaien en elkaar niet vertrouwen.

Ik ben heel bezorgd, ik erger me, ik ontsteek in verontwaardiging, in machteloze woede, ik dreig cynisch te worden – en de laan der verwondering raakt afgesloten. Misschien herkent u hier iets van, dat hoop ik echt. De kerk is er ook om dit soort gevoelens met elkaar te delen.

Gelukkig is God er ook nog. En dat bedoel ik in deze 40-dagen-tijd 'bloed'-serieus, niet om alles dicht te smeren met goedkope genade. Hij/zij is misschien wel de enige die de afgesloten laan der verwondering weer open kan breken. Want wat komt er uit de hemel, dat wil zeggen van de ándere kant, van gene zijde naar ons toe? Je kunt zeggen dat alle bijbelverhalen zijn ontstaan uit verwondering: wat is dat voor een God die naar de aarde komt?

Hij laat zijn hemelse gelukzaligheid voor wat het is en komt tot ons in een kwetsbaar, zwetend, bloedend menselijk lijf. Een lijdende knecht. Onschuldig veroordeeld. Zijn enige misdaad is liefde. Wat is dat voor God? Dat moet wel met humaniteit, met menselijkheid te maken hebben, met solidariteit, met compassie voor lijdende mensen. Een ongedachte, onmogelijke menswording die verwondering oproept, die ons de ogen wil openen voor dat wat ons, middenin alle duisternis, toevalt aan licht, goedheid en liefde. Ook het verhaal van Jezus op de berg samen met Mozes en Elia is tot de nok toe gevuld met verwondering. Vele eeuwen later nemen ze ons bij de hand en trekken ons mee op de weg van de verwondering. Ondanks alles.

Want het is veelzeggend dat nu net Mozes en Elia aan Jezus verschijnen. Want juist zij hebben aan den lijve ervaren hoe moeilijk het is om vol te houden. Zij hebben aan alles getwijfeld, aan hun roeping, of het allemaal wel de moeite waard was, ja, ook aan God zelf. Allebei hebben ze periodes van grote moedeloosheid en verslagenheid gekend. Maar dwars

daar doorheen hebben ze ook iets ervaren van de God die hen droeg als op adelaarsvleugels.

De wanhopige Mozes krijgt ter bemoediging God te zien, niet direct, niet rechtstreeks - hoe zou dat ooit kunnen? -, maar 'op de rug', 'in het voorbijgaan', 'van achteren', een spoor van licht. Elia, somber en terneergeslagen, wordt in de woestijn bemoedigd door een engel die brood en water brengt, maar ook door de stilte waarin hij de zoete stem van God kan horen. Hij verwondert zich en krijgt nieuwe energie. Ik vind het zo mooi dat juist deze twee mensen nu op hun beurt Jézus bemoedigen en Hem krachtig en sterk maken voor de weg die voor Hem ligt.

Want waarover spraken zij, daarboven op die berg? Over zijn 'heengaan', 'de weg die Hij in Jeruzalem zou voltooien'. Letterlijk staat er: 'zijn exodus', zijn uittocht. En dan zijn we meteen bij de uittocht van het volk uit angstland Egypte en bij de tocht door de woestijn – beeld ook voor het leven van ieder mens, van u en mij. Op de berg breekt het licht van Pasen al even door, aan het begin van de exodus, de lijdensweg van Jezus. Alsof God zelf even laat zien waar het ook alweer om gaat. Hierom: om het Koninkrijk Gods, dat land van louter licht. Ik stel me zo voor dat ook Jezus vol verwondering is over wat Hem overkomt. En Hij herkent in de weg van Mozes en Elia Zijn eigen weg, de weg van Thora en Profeten.

Wat is 'verwondering' eigenlijk? Voor mij is het: 'het wonder' in de ander of het andere zien. Een onderwijzer die zijn vak verstaat is eigenlijk een 'wonderwijzer': hij wijst zijn leerlingen op wonderen in de natuur, in mensen, in boeken. Echte aandacht voor een mens begint ermee, dat je kijkt, ziet, je verwondert en denkt: 'Hé, die ander, hij/zij is net als ik en tegelijk compleet anders. Dat is boeiend, daar wil ik meer van weten'.

Verwondering heeft iets belangeloos. Je kijkt, je ziet, je aanschouwt, bijvoorbeeld een roos die bloeit. Je vraagt je niet af: Wat ga ik ermee doen? Ga ik je plukken en in een vaas op tafel zetten? Nee, je denkt niet meer instrumenteel: wat heb ik eraan? wat kan ik ermee? wat levert het op? wat is het economisch nut, rendement, winst? Nee, de roos ís – en jij verwondert je.

Afgelopen vrijdag zag ik voor het eerst weer de gele bloemetjes van het klein hoefblad. Ik zag twee baltsende fazanten met hun felle kleuren.

Verwondering. Momenten van helderheid, dat je gewoon weet wat je te doen staat, dat je opeens de rode draad van je leven ziet, de weg waarlangs je tot zover bent gekomen en hoe je verder moet. En dat je dat dan ook wilt, en ervoor kiest, bewust. Licht dat je aanstoot. Een intense beleving op een bergtop, aan het strand of in het bos, je voelt je verbonden met het grotere geheel, met alles en iedereen, onvergetelijk, het blijft je je leven lang bij. Je eerste liefde, de geboorte van kinderen en kleinkinderen. Een echte ontmoeting van mens tot mens, van hart tot hart. Ontroering en vervoering door muziek die je raakt. De schoonheid en de troost van kunst en cultuur. Opgetild worden door de liturgie, door een sopraan die met haar heldere stem een hele kerk vult, de diepe, dragende tonen van het orgel, een zingende gemeente – dat heb ik nodig, dan verwonder ik me, dan geloof ik het weer, dan kan ik weer verder...

Kon het maar altijd zo blijven... Petrus wil het heerlijke moment van verwondering, licht en vrede bovenop de berg vasthouden. Wie zou dat nou niet willen?

Maar er komt een wolk aandrijven uit het Oude Testament, uit de woestijn en van de berg Sinai. Net als het licht is ook de wolk een beeld voor de verborgen aanwezigheid van God. De wolk staat voor ongrijpbaarheid en tijdelijkheid. Hoe vang je een wolk, hoe pin je die vast? Een wolk gaat voorbij, is altijd in beweging, verandert voortdurend van vorm. Ga maar eens languit in het gras liggen en verwonder je over de wolken die voorbij zeilen, dan begrijp je meteen waarom dit zo'n treffend beeld voor God is. Het kan niet altijd zo blijven. Die verwondermomenten kun je niet vasthouden, niet regisseren, niet produceren, niet garanderen, ze komen en ze gaan, ze zijn een geschenk, ze overkomen je en ze zijn zo weer voorbij. Maar je wordt er door bemoedigd en je neemt ze mee op je verdere levensweg.

En dan lijkt het verhaal te eindigen met een anticlimax: ze zwijgen en ze vertellen niemand iets over wat ze hadden gezien. Vaak vertellen de evangelisten dat Jezus zélf aan de leerlingen vraagt om het niet verder te vertellen, bijna altijd na een genezing. Dat komt op ons heel vreemd over. Jezus, man, je moet het juist van de daken schreeuwen dat Jij de Messias bent! Als Facebook en Instagram hadden bestaan in die tijd, dan had je die mooi kunnen gebruiken om het Koninkrijk Gods te verkondigen. Niet zo bescheiden!

Maar het is een bewuste keuze van Jezus: juist wel bescheiden en niet schreeuwen. Echte leiders schreeuwen niet. Hij wil mensen niet aan zich binden omdat ze overrompeld of overweldigd zijn door een wonder. Hij wil niet dat ze Hem staan aan te gapen als de sterke man die alle problemen oplost, geen goeroe voor wie mensen kritiekloos in katzwijn vallen. Mensen moeten in alle vrijheid voor Hem kunnen kiezen. In God is geen dwang! Mensen moeten zelf op zoek naar het geheim, graven naar de schat, zelf ontdekken dat Hij wel eens de Messias kan zijn. Jezus verricht wonderen, ja, maar altijd met gezonde tegenzin. Hij wil het eigenlijk niet, het leidt af van waar het om gaat: vrijheid om te kiezen voor die dwarse weg die haaks staat op alles wat zich groot en sterk maakt.

De top van de berg, waar het Paaslicht even straalde over Jezus, onze eigen piekervaringen waarin we iets van 'de hemel op aarde' beleven, staan niet los van het lijden in de wereld. De berg is verankerd in de aarde, de top is verbonden met het dal. Bewust omlijst Lucas dit verhaal met lijden. Vlak ervóór vertelt Jezus dat Hij zijn leven zal verliezen om de weg naar het ware leven te openen. Vlak erná vertelt Lucas hoe Jezus aan de voet van de berg meteen geconfronteerd wordt met lijden: een vader roept om hulp voor zijn zoon die lijdt aan epilepsie. Heer, ontferm U! Het is niet of-of, het is en-en. Zoet en bitter, licht en donker.

In Kiev, Oekraïne, zijn er schoolklassen onder de grond in de metro, want het 'wonderwijs' moet doorgaan. Awni Farhat is Palestijn met een Nederlands paspoort, hij woont zeven jaar in Nederland. Begin december is hij teruggegaan naar Gaza om een kamp voor kinderen op te richten. Middenin de grootst mogelijke ellende maken clowns kinderen aan het lachen en luisteren kinderen ademloos naar verhalen die worden voorgelezen.

Over déze verwondering gaat het in de bijbel. Over Gód die mens wordt en dus over ménsen die 'goed als God' zijn. Het kan dus toch. Verwondering mag de ziel niet verlaten. Want verwondering is het begin van aanbidding, van verbondenheid, van hoop en vertrouwen. Ondanks alles schooiert er liefde langs de wegen.

'Erger je niet, verwonder je slechts'. Zou dat dan nu wél lukken? Vast wel. Want God Zélf heeft de lanen der verwondering weer geópend. Amen.